

Ostravský Jih

Noviny podávající přehled o dění v letech 1918 až 1923

vychází každých 105 let, příští číslo ve čtvrtek 28. října 2128

Tel. č. 599 444 444 Redakce a administrace jest umístěna v Ostravě-Hrabůvce el. pošta: jizni.listy@ovajih.cz
v budově radnice městského obvodu Ostrava-Jih, Horní ulice č. 3.
U příležitosti 105. výročí od vzniku samostatného Československa vychází toto speciální číslo novin, které přiblíží události minulých sto pěti let ponejvíce pak vyhlášení nového státu a jeho průběh na území nynějšího městského obvodu Ostrava-Jih. První strana částečně čerpá z novin, které byly vydány v Moravské Ostravě 30. října 1918.

„Co dobrého zdědili jsme – nebořme, ale vytrvale budujme.“

28. ŘÍJEN 1918

je pro náš národ historickým. Nespravedlivé nadvládě německo-maďarské i krvavému militarismu Vilémovu odzvoněno. Po shroucení Bulharska, po krachu v Turecku, hroutí se Rakousko. Nový zahraniční ministr, Maďar hr. Julius Andrassy žádá o separátní mír, trhá se od Německa, přijímá podmínku Wilsonovu a uznává práva Čechoslováků a Jihoslovanů. V Německu diktátor Ludendorff odstoupil, Hindenburg uvažuje a císař Vilém se ještě nerozhodl. Než smete i tyto vlna nového života, kterou nikdo nezadrží. Svátkem pro Čechy bylo předešlé pondělí. Praha jásá. Vždyť nastal nový život, nový vzduch. Národní výbor přejal v Praze vládu. Domy v našem novém státě vyzdobeny národními prapory, lid těší se na lepší časy a nedá se ničím strhnouti k nerozváznosti. Národní výbor vydal prohlášení:

Lide československý!

Tvůj odvěký sen stal se skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný a oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu svého státu.

Lide československý!

Vše, co podnikáš, podnikáš od tohoto okamžiku jako nový svobodný člen velké rodiny samostatných svobodných národů. Novými činy v těchto chvílích zahajují se nové, bohdá slavné dějiny Tvoje. Nezklameš očekávání celého kulturního světa, který

se žehnáním na rtech vzpomíná Tvých slavných dějin, jež vyvrcholily v nesmrtelné výkony československých legií na západním bojišti a na Sibiři. Celý svět sleduje Tvoje kroky do nového života, Tvůj vstup do země zaslíbené. Zachovej štít čistý, jako jej zachovalo Tvé národní vojsko: Československá legie. Bud' si stále vědom, že jsi občanem československého státu nejen se všemi právy, nýbrž i povinnostmi.

(pokračování na str. 2)

Tomáš Garrigue Masaryk

Zákon,

vydaný Národním výborem dne 28. října 1918

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby zachována byla souvislost dosavadního řádu právního se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, Národní výbor jménem československého národa, jako vykonavatel státní svrchovanosti, nařizuje:

I. Státní formu československého státu určí Národní shromáždění s československou Národní radou v Paříži jako orgánové jednomyslné vůle národa. Než se tak stane, vykonává státní svrchovanosti uvnitř státu Národní výbor.

II. Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

III. Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru. Prozatím úřadují a jednají dle zákonů a nařízení dosud platných.

IV. Zákon tento nabývá platnosti dnešním dnem.

V. Předsednictvu Národního výboru se ukládá, aby tento zákon provedlo.

Dáno v Praze, 28. října 1918.

Antonín Švehla v. r.; Dr. Alois Rašín v. r.; Jiří Strábrný, v. r.; Dr. František Soukup, v. r.; Dr. Vavro Šrobár v. r.

Dnešní městský obvod Ostrava-Jih ve víru velké války

Sedm kulí v Sarajevu

V dopoledních hodinách neděle 28. června 1914 nikdo v Zábřehu, Hrabůvce a Výškovicích netušil, že zakrátko dojde k události, která ovlivní osudy rodin v těchto obcích. Kolem třetí hodiny odpoledne dorazila do Moravské Ostravy zpráva o zavraždění arcivévody Františka Ferdinanda d'Este v bosenském Sarajevu. O měsíc později vydal císař František Josef I. manifest „Mým národům“, čímž Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku. V pátek 31. července 1914 byla nařízena všeobecná mobilizace. Evropské mocnosti rovněž mobilizovaly své síly a vstoupily do válečného konfliktu. Lokální válka na hranici Rakouska-Uherska a Srbska přerostla do velké války, která později získala přívlastek světová a ještě později první. Muži odcházeli na frontu, ženy zastupovaly jejich místa, zastaven byl politický

a spolkový život. Výškovičtí muži ve věku do 42 let odjeli 3. srpna 1914 z Polanky nad Odrou vlakem na bojiště. Celkem se na frontu z obce vydalo 45 osob. Vrátil se ještě?

Zápis chlapecké obecné školy v Zábřehu-Hulvákách popisuje počátek 1. světové války v obci následovně: „První dojmy, zvláště vyhlášení všeobecné mobilizace a narukování prvních domobranců, byly hrozné a způsobily v obyvatelstvu bolestné zděšení. Na ulicích bylo viděti zástupy žen a dětí, doprovázející otce, syny, bratry a příbuzné – v rukou kufry a zavazadla, v očích slzy a všude pláč a smutek. Ženám a dětem, jichž živitelé byli povoláni do zbraně, stanovena byla podpora na dobu války, a sice pro ženu a dívky starší 8 let obnos 1 K a 20 h, pro dívky mladší 60 h na den. S prchající dobou smířilo se obyvatelstvo s těžkostmi, jež na ně válečná doba uložila, a poznenáhlu se těžkým stávajícím poměrům přizpůsobilo. I hrůzou pozoroval lid první zraněné vojíny a četl smutné listiny ztrát, leč i těmto věcem si obyvatelstvo uvyklo. Ze Zábřeha nad Odrou narukovalo dosud bezmála 2000 mužů, tj. 1/5 obyvatelstva. Z těchto již mnozí padli na poli cti jako hrdinové, mnozí upadli do zajetí srbského, ruského i italského a mnoho jich bylo dosud dílem lehce, dílem těžce zraněno. Tento úbytek jest všude pozorovati,

zvláště při práci polní, kde kromě mužů i koně byly přibrány k vojenským účelům. Závody vltkovické vyreklamovaly si potřebné pracovníky, a tak umožněno bylo nepřetržitě vyráběti válečný materiál. Kde bylo třeba, přibrány byly do strojoven i ženy, jako pracovní síly. Tento úbytek mužů jevil se též na jiných místech. Ženy byly konduktérkami na elektrických tramvajích, listonoškami, zastupovaly muže dle možnosti. Nejhuře trpí vždy válkou chudina. Příjem nepatrný a cena všech životních potřeb neobyčejně vysoká. Kde kdo by si už přál klidu.“

Ať žije válka!

Žádná z válčících stran nedosáhla rozhodujícího úspěchu a z plánované bleskové války se stal vleklý ozbrojený konflikt, který doléhal na obyvatelstvo. Pracovní doba vzrostla od roku 1915 do konce války až na 11 hodin denně, do průmyslu nastoupily také mladé ženy a dívky. I když klesl počet horníků v ostravsko-karvinském revíru o 16 procent proti předválečnému stavu, objem vytěženého uhlí vzrostl v prvních letech války až o 15. V roce 1917 začala výroba klesat, aby se v roce 1918 prudce propadla.

(pokračování na str. 2)

Dnešní městský obvod Ostrava-Jih ve víru velké války

(pokračování ze strany 1)

V říjnu 1914 museli rolníci odevzdat koně vojenské správě do Krakova. Od roku 1915 trpělo Ostravsko nedostatkem potravin a záhy byl zaveden přidělový systém a náhražkové potraviny. V únoru 1915 byl vykonán ve všech rodinách soupis zásob a obilí. Úředně byly zaváděny bezmasé dny. Kvalitní potraviny bylo možné sehnat na černém trhu za astronomické ceny. Válka parazitovala na všem.

Rekvizice – zabavování zvonů

Formou sbírek probíhalo dobrovolné odevzdávání drahých nebo barevných kovů, zlata, stříbra, mědi apod. Seznamy občanů, kteří takto nezištně přispěli do válečného úsilí, byly zveřejňovány v denním tisku. Stále nekončící válka a rostoucí hlad válečného průmyslu po barevných kovech měly nakonec za následek i jejich nucené rekvizice četnictvem při domovních prohlídkách: zabavovány byly dveřní kliky, kuchyňské náčiní, kotle, zinkové koupací vany, měděné krytiny ad.

Zvláště citelně se rekvizice dotkly kostelních zvonů. Smutného osudu nebyl uchráněn ani 1091 kg těžký zvon Marie v kostele Panny Marie, královny posvátného růžence v Hrabůvce, na němž byl vyryt obraz Františka Josefa I. s korunou a vavřínovým věncem, odlitý na pa-

mátku 60. výročí jeho panování. Pro svou velikost a váhu byl rozbit přímo ve věži. Přetaveny byly také zvony sv. Cyrila a Metoděje (557 kg), sv. Vincence a Františka Xaverského (227 kg) a 40 kg těžký zvon nad hlavním oltářem. Zabaven byl také nejstarší český zvon, který visel ve věži zábržského kostela. Z rekvizice jej však vyjmul zábržský farář František Lepařík, který v něm spatřoval historickou památku. Výškovický zvon Jaroslav z roku 1898 byl snesen z věže kaple 25. září 1916 třemi vojiny a jedním důstojníkem. Druhý zvon zde setrval do 30. listopadu 1917, kdy byl rovněž zabaven.

Rekvírování zvonu Jaroslav ve výškovické kapli Nanebevzetí Panny Marie, 25. září 1916.

Zajatecký tábor a epidemická nemocnice v Zábřehu n. O.

V Zábřehu nad Odrou byla již roku 1912 zřízena epidemická nemocnice společným úsilím obce a sousedního města Vítkovice. Během 1. světové války poskytovala

ošetření raněným vojákům, kteří sem byli sváženi z východní fronty. Raněn ve válce, úplavice, tetanus, skvrnitý tyfus, břišní tyfus, infekce – tyto příčiny úmrtí vojáků čteme v matrikách zemřelých nejčastěji. Na zábržském hřbitově bylo během války pochováno 378 vojáků.

V Zábřehu byl vybudován také zajatecký tábor, do nějž byli internováni zajatci z Ruska a Itálie. Dřevěné baráky, z nichž se tábor skládal, stály v blízkosti pramene v Korýtku. Zajatci se účastnili výkopu úvozu pro Polaneckou spojku, která byla stavěna od roku 1916 z hospodářských a válečných důvodů. Díky ní se měl urychlit převoz materiálu na východní frontu a také přeprava uhlí ze sušských dolů směrem na Vídeň.

Dopady světového konfliktu na obyvatelstvo

V roce 1915 vešla v platnost potravinová opatření. Začalo se šetřit moukou, byl zaveden přidělový systém na základní potraviny: chléb, cukr, kávu či mouku. Ceny potravin během války stouply až o 600 procent. Od roku 1916 vypukaly hladové bouře a stávky v průmyslových závodech. Panoval nedostatek šatstva, textilu, petroleje a dokonce i svíček – byl vydán zákaz zapalování svíček na hrobech. Dne 1. ledna 1917 vypukly v Zábřehu protestní stávky místních žen proti nedostatku mouky. Několikrát bylo na Ostravsku vydáno stanné právo. Nejhorší situace nastala v červenci 1917 ve Vítkovicích. Při demonstraci bylo zabito pět osob. Na počátku roku 1918 byla zásobovací situace na Ostravsku již zoufalá, čímž se zhoršoval i zdravotní stav obyvatelstva. Rostla úmrtnost, v druhé půli roku 1918 řádila v okolí Ostravy španělská chřipka, která sem byla zavlečena z oblasti Madridu.

28. ŘÍJEN 1918

(pokračování ze strany 1)

Na počátku velkého díla ukládá Ti Národní výbor, ode dneška Tvá vláda, aby Tvé chování a Tvá radost byly důstojny velké chvíle nynější. Naši osvoboditelé Masaryk a Wilson nesmí být zklamáni ve svém přesvědčení, že dobyli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti.

Jediným rušivým činem nesmí být zkalen nynější velký okamžik, jediný z Vás nesmí se dopustit ničeho, co by mohlo vrhnouti stín na čisté jméno národa.

Každý z Vás musí bezvýhradně šetřit všeho, co jinému jest svato.

Svobody osobní, majetku soukromého nesmí býti dotčeno!

Dbejte výhradně rozkazu Národního výboru.

V Praze, dne 28. října 1918.

Za Národní výbor československý: Dr. František Soukup v. r., Dr. Vavro Šrobár v. r., Antonín Švehla v. r., Jiří Stříbrný v. r., Dr. Alois Rašín v. r.

Vyhlášení republiky v Moravské Ostravě

Dne 26. května 1918 proběhla v českém Národním domě v Moravské Ostravě (dnes Divadlo Jiřího Myrona) manifestace českého lidu na Ostravsku. Shromáždění bylo zakončeno slibem věrnosti boji za samostatnost národa a zpěvem písně *Kde domov můj*. Reprezentaci Čechů a Slováků v zahraničí se postupně dostávalo oficiálního uznání dohodových mocností (Francie, Británie, USA). Vize československého státu získávala konkrétní obrysy. 14. října 1918 vypukla v českých zemích generální stávka, namířená proti vývozu potravin z českých zemí. Na mnoha místech, mj. i v Moravské Ostravě, se stávka stala předzvěstí rozpadu Rakouska-Uherska. V úterý 15. října 1918 v dopoledních hodinách se na Senném trhu (dnes náměstí Republiky) v Moravské Ostravě konal mohutný tábor lidu, na němž byl v Ostravě poprvé vyhlášen svobodný československý stát. Jeho účastníci v počtu asi 100 000 osob se tak připojili ke generální stávce, která probíhala od 14. října v mnoha českých a moravských městech. Stávku vyhlásila na popud z Prahy Socialistická rada v Moravské Ostravě, jejíž členové Jan Prokeš a Petr Cingr, oba sociálně demokratičtí poslanci v říšské radě a představitelé ostravského dělnictva, na shromáždění také promluvili z balkonu obchodního domu Baťa nacházejícího se na hlavním ostravském náměstí. Manifestace byla rozeznána četnictvem a oddílem vojska.

Pozdního pondělního odpoledne 28. října 1918 dorazila z Prahy do Moravské Ostravy telefonická zpráva o vyhlášení samostatného Československa. Informaci o vzniku samostatného státu potvrdil později telegram s textem prvního zákona Československé republiky. Večer se zástupci českých politických stran vydali do Národního domu, kde byla právě uváděna vlastenecká hra Aloise Jiráska *Pan Johanes*. Představení přerušili, na jeviště vystoupil Otto Metoděj Štěpánek, ředitel Lidové knihtiskárny v Moravské Ostravě, a přečetl obecnstvu telegram začínající slovy „Samostatný stát československý vstoupil v život“. Představení se již nedohrálo, diváci odzpívali píseň *Kde domov můj*, opustili svá místa a zamířili na dnešní Masarykovo náměstí. V ulicích města byly horlivě strhávány znaky monarchie. V noci na 29. října bylo sestaveno provolání k ostravskému lidu, jehož úkolem bylo informovat obyvatelstvo o aktuálním dění. Mizely rakouské orlice, německé nápisy, v ulicích se objevila trikolóra.

ŘÍJNOVÉ DNY NA ÚZEMÍ NAŠEHO OBVODU

Porážka rakousko-uherské monarchie umožnila 28. října 1918 vyhlášení samostatné Československé republiky v Praze. Zpráva o vyhlášení nového státu se postupně šířila také z Moravské Ostravy do okolních obcí, kam dorazila dopoledne 29. října. Bohužel nemáme mnoho zpráv o vyhlášení nového státu z oblasti jižní části Ostravy. Pamětní knihy z období první republiky byly pro obce Hrabůvku a Zábřeh nad Odrou během druhé světové války ztraceny. Máme alespoň prvorepublikovou kroniku Výškovice, která zpětně zaznamenala také události 1. světové války a vyhlášení republiky. Pro přiblížení události je třeba sáhnout po školních kronikách.

V zábržské školní kronice je přelomová událost zachycena následovně: *Dne 28. října 1918 prohlášen byl pražským Národním výborem samostatným Československý stát. Druhého dne na to byla celá obec vyzdobena prapory v národních barvách a večer uspořádán po obci manifestační lampionový průvod s hudbou, jehož se zúčastnilo veškeré obyvatelstvo. Po průvodu shromáždil se zástup před radnicí, kde k němu promluvil o významu dne starosta obce Dr. Vladimír Hradečný. Památný tento den utkví navždy v pamětech všech zúčastněných. Dne 8. listopadu konány ve farním kostele děkonné bohoslužby za zřízení samostatného československého státu, jichž se zúčastnilo občanstvo v čele s obecním výborem. Na obecní schůzi, která se konala 20. prosince 1918, byl T. G. Masaryk jmenován čestným občanem Zábřehu a na prezidentovu počest byla pojmenována hlavní zábržská ulice jako Masarykova třída. Zábržští si vznik Československa připomněli velkolepě ještě 28. října 1928, kdy byl u kostela umístěn k 10. výročí republiky bludný balvan nesoucí pamětní desku.*

Také v Hrabůvce se o vzniku Československa dozvěděli až 29. října. Vyhlášení státu zachytil ve školní kronice školy u kostela nadučitel Čeněk Kovář: *Nadešel velepamátný den 28. října, den, v němž vzešla národu našemu toužená svoboda, den, jež předvídal učitel národu Jan Amos Komenský. Povaleno a rozvráceno Rakousko, klesl v prach trůn Habsburků – co sta let hlodalo, zvertla doba, prohlášen samostatný stát československý, čímž splněny vroucí naše tužby, ba překonány nad očekávání. Po minul staletý útisk, jsme svoji, jsme pány ve vlastním, kde jsme dosud byli otroky, vydání zolášť poslední léta hrubé persekuci za to, že jsme žádali, bychom byli aspoň rovnocennými s jinými národy v říši, již jsme založili a udržovali. Radost občanů byla nesmírná, konečně přišel vy-toužený mír. Ač obyvatelé Hrabůvky trpěli všeobecnou*

Vznik nového státu v srdci Evropy

Před sto lety, 28. října 1918, byl vyhlášen samostatný československý stát. S výjimkou období okupace existoval skoro tři čtvrtě století. Zanikl teprve s posledním dnem roku 1992, kdy jej nahradily dva samostatné nástupnické státy. Přesto je i dnes 28. říjen v České republice státním svátkem, který odkazuje na chvíli, kdy vznikl základ našeho moderního státu a dosud se při této příležitosti tradičně udílí vysoká státní vyznamenání.

Marné úsilí Čechů o rovnoprávné postavení v rámci habsburské monarchie vyústilo v průběhu první světové války v rozhodnutí Rakousko-Uhersko opustit. Vůli založit vlastní stát vyjadřovala Washingtonská deklarace, kterou 18. října 1918 publikovala prozatímní exilová vláda v čele s Tomášem Garriguem Masarykem.

Bezprostředním impulsem ke vzniku Československa bylo rozhodnutí Vídně jednat o mírových podmínkách předložených americkým prezidentem Woodrowem Wilsonem. Tento krok mnozí Češi pochopili jako kapitulaci monarchie a vyšli proto do ulic. Nový stát byl zrozen.

bídou, uspořádali 3. listopadu slavnost svobody k oslavě vzniku republiky, které se zúčastnila celá obec – školní dítky, spolky, občané. Průvod prošel obcí ke kostelu, kde pronesl slavnostní projev Dr. Vojtěch Martinek. Na paměť ukončení války a vzniku samostatného státu Čechů a Slováků byla v centru obce před obecní kaplí Panny Marie Čenstochovské 4. května 1919 vysazena lípa svobody za zpěvu státní hymny.

Kaple Panny Marie Čenstochovské na rozcestí v Hrabůvce, před níž byla vysazena v roce 1919 lípa svobody.

Výškovičtí oslavili vznik nového státu 3. listopadu 1918, kdy se zdejší obyvatelstvo seřadilo do průvodu před hostincem Jana Štýbra. Přítomno bylo 14 kapelníků a také místní spolky. Všech 280 účastníků prošlo vesnicí za provolávání díků Masarykovi, Wilsonovi a legionářům. Vzpomenuto bylo také na padlé občany. Starosta František Šeděnka přečetl u kaple zákon z 28. října 1918 vydaný Národním výborem v Praze. Po odpívání hymny Kde domov můj se všichni odebrali do Nové Bělé, kde bylo shromážděné průvodu všech lidí ze starobělské farnosti. Večer se konal ve Výškovičském hostinci Jana Štýbra koncert a zábava.

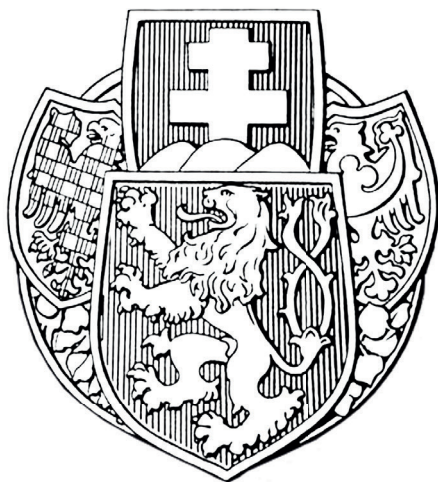

Shromáždění lidu v Moravské Ostravě při oslavách vzniku Československé republiky v roce 1918.

Největší oslava vzniku nového státu na Ostravsku se udála v neděli 10. listopadu 1918 v Moravské Ostravě. Bylo zde 100 000 lidí a všechny ostravské obce sem vyslaly delegace a spolky.

LEGIONÁŘI – HRDINOVÉ BIJÍCÍ SE ZA ČESKOSLOVENSKO

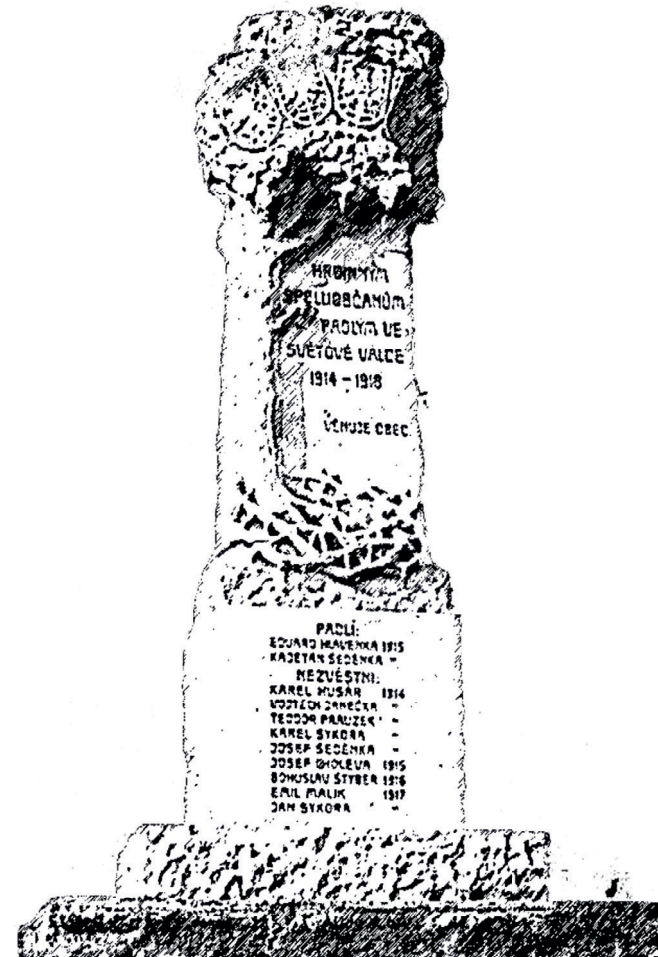
Mladí muži bojující za rakousko-uherskou monarchii se na nepřátelském území dostávali – mnohdy dobrovolně – do zajetí. Zajetí vojáci byli postupně získáváni pro myšlenku vytvoření československé armády. Dobrovolnické jednotky vznikaly zejména ve Francii, Itálii a Rusku. Díky těmto legiím a úsilí československé politické emigrace v čele s T. G. Masarykem dostávala idea vzniku samostatného Československa v roce 1917 pevné obrysy. Do legií vstoupilo 88 701 vojáků, z nichž se 5405 do nové vysněné vlasti nevrátilo.

V roce 1921 byla založena Československá obec legionářská, která sdružovala legionáře všech bojišť. Hlavním orgánem obce se stalo ústředí, pod něhož spadaly župy a pod ně místní jednoty.

Více než padesát obyvatel Zábřehu, převážně zde narozených mužů, vstoupilo v období 1. světové války do zahraničních legií. V červnu 1921 došlo v Zábřehu k ustavení místní jednoty Československé obce legionářské, kde se seskupilo 54 legionářů z první světové války. Až do roku 1939 a ještě v letech 1947–1949 stál v jejím čele František Novák, úředník státních drah. Z dochovaných archiválií nemůžeme přesně stanovit, v čem spočívala práce zábřežské jednoty. Kusá zpráva z roku 1926 nám sděluje: *Ač jednotka zábřežská není počtem silná, přece po dobu své působnosti vykonala velký kus práce, jest stále čilá a na svém místě.* Zasloužila se také o výstavbu zdejšího Husova sboru v letech 1932–1933. Mezi významné události legionářské jednoty patřila např. v roce 1937 oslava 20 let od bitvy u Zborova.

Celkem 26 obyvatel Hrabůvky, většinou rodáků, bylo v 1. světové válce zapojeno do ruských italských legií. Legionáři v Hrabůvce založili svou místní jednotu oficiálně 25. ledna 1922. Jednota nebyla příliš silná, její slabost byla dána jistě nízkým počtem členů, který se pohyboval okolo dvaceti osob (v roce 1933 dokonce jen třináct), což v podstatě odporovalo základním předpokladům pro existenci jednoty.

Pomník věnovaný obětem 1. světové války byl ve starých Výškovicích vztyčen v roce 1926.

Z Výškovic se zapojili do ruských a italských legií Theodor Krušina, Josef Palička a Emil Staněk, kteří se v obci také narodili.

A kolik obyvatel z území dnešního městského obvodu Ostrava-Jih ve válce padlo? Přesné počty nejsou známy. Padlé občany připomínají dnes dva pomníky – jeden se nachází ve starých Výškovicích v blízkosti kaple. Druhý nalezneme v Hrabůvce v hale u sokolského hřiště. V chodbě je umístěna deska se sedmi jmény padlých členů Sokola, která byla původně součástí pomníku odhaleného v roce 1928. Honosná nástěnná bronzová deska podplukovníka ruských legií MUDr. Ludvíka Klegy byla ztracena. Zábřežští občané svůj pomník nemají, patrně byl během minulého století zničen.

Vážení spoluobčané,

letos slavíme sto pět let od vzniku samostatné Československé republiky, moderního a společného státu dvou národů v srdci Evropy. Naše země přestaly být královstvím a staly se republikou. Je to již, nebo je to teprve sto pět let od chvíle, kdy se začaly psát naše nové dějiny? Z hlediska historie se jedná o malý okamžik, z hlediska našeho života se jedná o celé tři generace. Důležitost první republiky je v našem národě silně zakotvena a stále je zde přítomno její dědictví.

Dnes se často setkáváme s pojmy světoobčan, Evropan. Jakoby češství nebylo tolik v módě. Vnímáme, že mizí hranice, nejen mezi státy, ale také mezi místy, kde žijeme, bydlíme, pracujeme či vyplňujeme volný čas. Díky komunikačním technologiím můžeme být všude, ale také nikde. Ztrácí se naše kořeny? Je naším domovem Evropa bez hranic, nebo malý stát v jejím středu, jehož počátek nacházíme v roce 1918?

První prezident Tomáš Garrigue Masaryk udal směr i obsah další existence státu, když řekl, že stát se udržuje idejemi, na jejichž základě vznikl. Které ideje měl Masaryk na mysli, které z nich byly základními kameny Československa? Nejsou to jen často slýchaná slova jako demokracie, svoboda, nezávislost, vlastenectví, domov, lidské soužití. Byla to především samostatnost, touha být sám sobě pánem, být rovným mezi rovnými. Bylo to také občanské sebevědomí a odpovědnost v nejširším smyslu slova. Naši předkové chápali domov, vlast i stát jako základní potřebu, jistotu, nenahraditelnou oporu pro každý čin. Demokracie má své hranice a nesmí být nadřazen zájem jednotlivce nad zájmy vlasti. K demokracii také patří řád a schopnost vymáhat právo a zákony. Měli bychom být ohleduplní, vnímaví, všímaví, respektovat jiné názory a vzdělávat se mimo jiné proto, abychom mohli reagovat na názory jiných argumenty a moudrostí, ne vyhrůžkami a silou.

Osobně jsem se ve svém životě snažil dívat na svět objektivně, stejně jako na postavení našeho státu ve světovém společenství. Nikdy jsem neobdivoval žádnou velmoc, ba naopak jsem vždy fandil těm národům, které ve skromných podmínkách, v málopočetném národu a bez kolonizačních snah přinášely světu skvělé odborníky, vzdělance, sportovce či umělce. Mezi takové patří naše vlast. Jsem na ni hrdý a jsem hrdý i na vás.

O významu 28. října bylo za oněch 105 let mnoho řečeno i napsáno. Z různých úhlů pohledu, podle toho, jak šel čas a jak se měnily režimy, které nabouraly svrchovanost Československa. Dívejme se na politiky a události spojené se vznikem republiky i dnes s obdivem, úctou a pokorou. Masaryk a jeho spolupracovníci měli vizi a dovedli Čechy, Moravany, Slezany, Slováky a Podkarpatské Rusy do společného státu. I když dnes má naše vlast jinou podobu, její základy postavili „muži 28. října“.

Vážme si svobody, demokracie i samostatnosti. Buďme připraveni je bránit. Vzpomínejme na ženy a muže, kteří ve stoleté historii budovali naši zem a mnohdy pro ni i umírali.

S úctou
Martin Bednář, starosta

„Demokracie znamená, že každý občan může říct po vzoru francouzského monarchy: „Stát jsem já.“ Nebo skromněji: „I já jsem stát.“ (TGM)

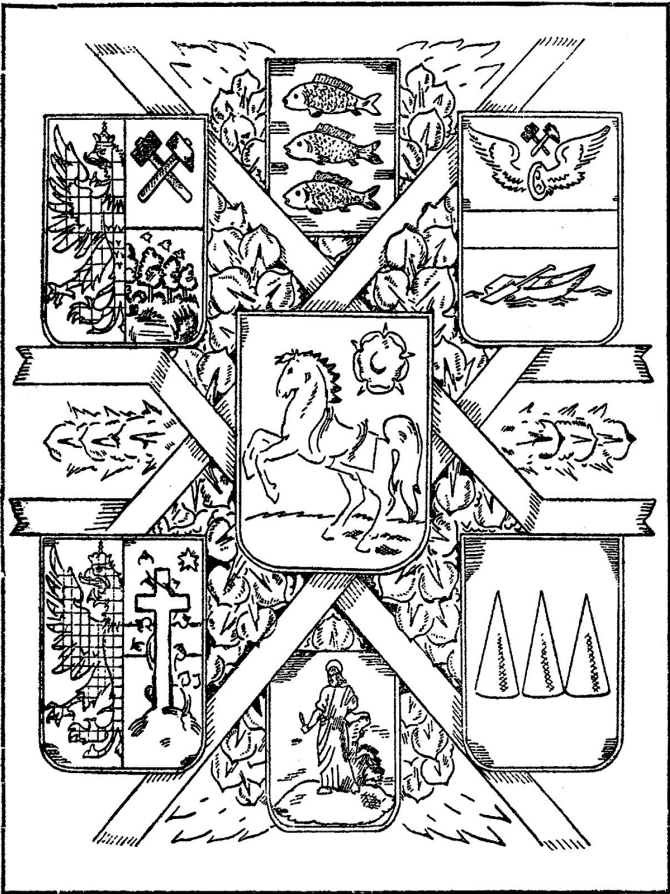
ROK 1924: VELKÁ OSTRAVA

SPLNĚNÝ SEN NA MAPĚ ČESKOSLOVENSKA!

Již od přelomu 19. a 20. století Moravská Ostrava odsouvala do pozadí tradiční správní centra, jako byl na Moravě Nový Jičín či Místek a ve Slezsku Opava a Těšín. Myšlenka na spojení Moravské Ostravy s Přívozem a Vítkovicemi vznikla již před první světovou válkou. Všechna tři města měla jednotný ráz, který musel přirozeně vést k jejich hospodářskému a administrativnímu splynutí. Sloučením centrální Moravské Ostravy s Vítkovicemi jakožto centrem průmyslu a Přívozu jako železničního uzlu by vznikla oblast zahrnující v roce 1910 více než 76 000 obyvatel. Všechna tři města (Přívoz byl povýšen na město roku 1900, Vítkovice 1908) ležela na Moravě, a tak zde nehrozily spory ohledně zemských hranic mezi Moravou a Slezskem. Dodejme, že Vítkovice již v 90. letech 19. století usilovaly o sloučení se Zábřehem. Vzájemná řevnivost městských samospráv nakonec plán na sloučení politických obcí před první světovou válkou zhatila. Převrat v roce 1918 otevřel však slučování politických obcí dveře dokořán.

Koncem roku 1918 byly převážně německé samosprávy nahrazeny správními komisemi. Moravskoostravskou řídil Jan Prokeš, vítkovickou Josef Chalupník a přívozskou Petr Marsín. Všichni tři byli sociální demokraté a osobně se znali. Pro vznik Velké Ostravy se tak naskytla mimořádně příznivá situace. Ukázalo se však, že při volbách do samosprávního orgánu nově vzniklého města by Češi získali odhadem 41, Němci 40 a Poláci 18 hlasů. Tato představa nebyla v souladu s politikou nově vzniklého státu. Proto 15. dubna 1919 svolal Jan Prokeš schůzi zástupců dalších obcí, v nichž měli Češi větší národnostní zastoupení, a bylo tak pravděpodobné, že by posílili celkový vliv českého národa v nově vzniklém zastupitelstvu.

Proti tomuto návrhu se od počátku stavěl Svinov, ke kterému se (opět) přidaly značně germanizované Vítkovice a Přívoz. Přesto správní komise Moravské Ostravy odeslala 24. září 1919 návrh československé vládě, aby vydala zákon, jímž by došlo ke sloučení celkem patnácti obcí, kterými byly Moravská Ostrava, Přívoz, Vítkovice, Mariánské Hory, Zábřeh nad Odrou, Nová Ves, Hrabůvka, Svinov, Kunčice nad Ostravicí, Malé Kunčice, Polská (Slezská) Ostrava, Muglinov, Hrušov, Radvanice a Michálkovice. Nové město mělo nést název Horní město Ostrava a jako celek mělo být součástí moravské země, ačkoliv část obcí ležela ve Slezsku.

Sdružený znak obcí začleněných do Velké Ostravy.

Ministerstvo vnitra zahájilo připomínkové řízení se zemskými orgány v Brně a Opavě, neboť po vyjmutí osmi slezských obcí ze Slezska musely být stanoveny územní kompenzace. Ve Slezsku návrh narazil na rozhodný odpor. Nejednalo se jen o otázky vlivu a peněz, nýbrž především o složitou politickou situaci ve Slezsku, kde bylo velmi silně zastoupeno německé obyvatelstvo. Připojením obcí k novému městu by se sice pomohlo Ostravě, avšak národnostní poměry ve Slezsku by se obrátily ve prospěch českého národa. Na základě těchto skutečností tedy správní komise návrh pozměnila tak, že celé území Ostravy by připadlo Slezsku.

S tímto návrhem souhlasily oba zemské úřady a ministerstvo vnitra proto předložilo 18. března 1920 návrh zákona o sloučení ostravských obcí a vytvoření Velké Ostravy. Jelikož stávající zákon číslo 295 1919 Sb. neumožňoval slučování a rozdělování obcí, které by mělo za následek změnu hranic obcí, okresů, žup a zemí, byl vydán nový zákon 285 1920 Sb., který toto umožnil. Dalším problé-

mem bylo území historického Těšínska, o které probíhala mezinárodní arbitráž v belgickém Spa. Po jejím skončení byl podán prezidiu ministerské rady 7. října 1920 opětovný návrh na vytvoření Velké Ostravy.

Ačkoliv vláda 30. října 1920 zmocnila ministerstvo vnitra, aby sloučení provedlo vyhláškou, narazil záměr na moravské zájmy. Moravský zemský výbor se ohradil proti připojení Velké Ostravy ke Slezsku a vyvolal jednání obou zemských orgánů a ministerstva vnitra. Situace využila také správní komise Vítkovic, která si začala klást další požadavky. Dokonce začala jednat o vytvoření tzv. Velkých Vítkovic, které by vznikly sloučením Vítkovic, Zábřehu nad Odrou a Hrabůvky. Ani tentokrát nedosáhly samosprávy konečného výsledku.

Ministerstvu vnitra se přes veškerou snahu nepodařilo spory urovnat, proto v dubnu 1921 doporučilo realizovat tzv. užší variantu, tj. připojení pouze moravských obcí ležících mezi řekami Odrou a Ostravicí k Moravské Ostravě. K tomuto návrhu se přiklonila také československá vláda a 13. ledna 1922 zmocnila ministerstvo vnitra vydat vyhlášku ve smyslu návrhu. Dne 10. října 1923 zveřejnilo ministerstvo vnitra výnos o návrhu na sloučení měst Moravská Ostrava, Přívoz, Vítkovice, Mariánské Hory a obcí Zábřeh nad Odrou, Nová Ves a Hrabůvka v jedno město – Moravskou Ostravu. Po proběhnutí připomínkového řízení byl návrh 20. prosince 1923 projednán vládou a schválen s platností od 1. ledna 1924. Velká Ostrava byla prakticky uvedena do života 28. ledna 1924.

Příkazem zemské správy v Brně byly rozpuštěny dosavadní správní komise sloučených měst a do čela správní komise nového města byl jako vládní komisař jmenován Jan Prokeš. Správní komise složená z 31 Čechů, 9 Němců a 2 Židů město spravovala do řádných voleb. Nové město mělo rozlohu 4029 hektarů a žilo v něm 113 709 obyvatel. Na mapě Československa se tak objevilo po Praze a Brně třetí nejlidnatější město. Žilo zde dokonce více osob, než v Bratislavě. U příležitosti vyhlášení Velké Ostravy poctil návštěvou město i samotný prezident T. G. Masaryk. Stalo se tak 25. června 1924.

V ROCE 2024 OSLAVÍME VELKOLEPĚ STO LET VELKÉ OSTRAVY!

Město Ostrava na rok 2024 připravuje celou řadu akcí, přednášek a komentovaných vycházek, které připomenou cestu ke vzniku Velké Ostravy a také život v nově ustaveném velkoměstě.

Veškeré akce k výročí, do nichž se zapojí také městský obvod Ostrava-Jih, budou zveřejňovány na připravovaném webu velkaostrava.cz

Vícero informací o historii městského obvodu Ostrava-Jih mohou čtenáři nalézt na webu historie.ovajih.cz

Grafika: Martin Zálesný, text: Mgr. Petr Lexa Přendík.

